

Prosjektbeskrivelse

Bergen danser

100 år blant trenings- og tåpissko

Denne boken har som formål å belyse en kulturhistorisk periode det er skrevet lite om tidligere. Den er i så måte et pionerarbeid. Den skal ta for seg dans, ballettskoler og dansere i Bergen, og deres tilknytning til Den Nationale Scene. Teatret har helt fra 1920-tallet brukt unge dansere i Bergensmiljøet som dansere i operetter, operaer og revyer. Likeens har barn fra ballettskolene deltatt i utallige barnekomedier, eller julestykker som DNS satte opp hvert år. Boken er ment som en hyllest til de mange danserne som har gledet bergensere med sin dans på oppvisninger, i operetter, operaer, og musikaler. I boken skal de hedres med navn og bilder. De unge danserne har bidradd til å skape stor interesse og begeistring for dans i Bergen i mer enn 100 år. Likeens skal kjente dansere, pedagoger og koreografer fra Bergen få belyst sin karriere.

Bakgrunn for prosjektet

Ideen til denne boken ble unnfanget da jeg ryddet i skuffer og skap etter min mors død. Erna Pettersen var tidligere danser og ballettpedagog i Bergen i ca 30 år, og i blant etterlatte papirer fant jeg gamle studiobilder og aviskritikker fra 1930-tallet, samt en 7. sans fra 1939 som forteller om mors arbeidsdag som assistent hos den store ballettpedagogen Ellen Hein. Hun og hennes ballett venner var med på utallige oppsetninger på DNS. Skal man kaste, eller gjøre noe med dette gamle men helt unike bilde- og avismaterialet? Jeg bestemte meg for å finne fram til andre kilder om emnet, men det viste seg at nesten intet skriftlig materiale er bevart fra denne tiden. Jeg gikk til Bergens Tidende, fikk et intervju i avisen om prosjektet, og la ut et gammelt bilde av unge dansere i tyllkjoler, med etterlysning av personene på bilde. Jeg ville også ha mer stoff om andre kjente bergensere som har arbeidet med dans. Responsen var overveldende. Folk tok kontakt med meg opp til et år etter intervjuet sto på trykk, og det ga meg den nødvendige drivkraften til å fortsette med prosjektet.

Om forfatteren

Jeg har tidligere skrevet hovedfagsoppgave om dans og scenekunst for barn i "Kunsten å spille for barn. En analyse av kvalitet i fri scenekunst" i 2002. Jeg tok hovedfag i dramapedagogikk ved Høgskolen i Bergen, avd. for lærerutdanning. I denne oppgaven gjorde jeg bl. a et dybdeintervju med Leif Hernes fra Dans Design, og skrev om hans tilhørighet til det amerikanske ballettmiljøet, med Merce Cunningham som viktig inspirasjonskilde.

Ellers har jeg lang fartstid i det bergenske kulturliv som kunstnerisk leder på Vestlandske Teatersenter, og som skuespiller og dukkespiller på Hordaland teater og i Teater UnO fra 2005. (se CV) Jeg har tidligere skrevet en del undervisningsopplegg i drama for skole og

barnehage, samt avisinnlegg og artikler til ulike publikasjoner. Siste artikkel var til jubileumsskrivet for Barnas Kulturhus sitt 20 års jubileum. Ellers har jeg dramatisert flere barnebøker, den siste i 2013. Boken "Mina og Kåre" har blitt til forestillingen "Storebjørn og Lillebjørn" som nå spilles i bergenske skoler og barnehager.

Jeg har alltid interessert meg for dans, og jeg gikk selv og danset ballett hos Ellen Hein som barn. I tillegg satt jeg i timevis og betraktet undervisningen av de andre elevene på ballettskolen mens jeg ventet på at min mor skulle bli ferdig for dagen. Man lærer mye gjennom observasjon, både om trening, dans og om dansemiljøet. Sett ut fra det perspektivet har jeg hatt tilgang på mange informanter, særlig dem som var aktive på 1950-60 tallet.

Kildemateriale og bakgrunnsstoff

I tillegg til mors bidrag til boken, har jeg funnet nytt stoff på Teaterarkivet ved Universitetet i Bergen. Gamle programmer, bilder og aviskritikker av forestillinger og oppvisninger har vært til uvurderlig nytte. Mesteparten av det relevante stoffet skriver seg fra 1930-tallet og utover til fram til ca 1980. Etter denne tiden viskes sporene fra etterkrigsgenerasjonens dansere langsomt ut. Dansen profesjonaliseres gjennom utdanningsinstitusjoner i inn- og utland. Bøkene om Den Nationale Scenes historie har også vært til uvurderlig nytte.

Men siden mitt fokus har vært Bergen som arnested for ballettundervisning og dansere som har gjort seg gjeldende i byen vår, er det naturlig å slutte av med Bergen Dansesenter som etablerte seg på 1980-tallet. Men for å gjøre boken komplett, skal siste kapittel fokusere på koreografen Hilde Sol Erdal. Hun er det siste fastboende bergenser som har hatt mange oppdrag på DNS og enda flere på byens private teatre. Hun har hatt blant annet hatt ansvar for koreografi til Ylvis-brødrene, Kvinner på randen og Raske menn.

Det blir også satt lys på andre koreografer som har hatt sin base i Bergen, slik som Ellen Hein, Solveig Engelsgaard, Solveig Brynildsen, Monrad Misje og Marcella Eriksen. Dyktige dansere som dro ut, og har skapt seg navn utenfor Bergen blir også nevnt. Eksempelvis: Gerd Larsen, Fredrik Rütter, Inger Johanne Rütter, Erling Sunde, Monrad Misje, Emte Stag og Grethe Kleivdal.

Jeg har klart å finne frem til mange som danset på DNS fra 1920-årene og helt fram til 1980-tallet. Det fins mange bilder i Teaterarkivet som får plass i boken, jeg håper å kunne identifisere de fleste av danserne. (I denne sammenheng må det presiseres at navn på dansere som var med i forestillinger på DNS, aldri ble nevnt i programmet med mindre de hadde en dansende "rolle". Dette varte fram til på 1960-tallet, selv om det unntaksvis dukket opp dansere med navn i de mange sommerrevyene som DNS huset. Første gang danserne ble nevnt var i 1946 i revyen "Kamerat med solen").

I tillegg har jeg hatt flere samtaler med damer i 90årsalderen med god hukommelse og fine bilder. De har vært til stor nytte til å levendegjøre miljøet fra 1930-tallet og utover. Jeg har

også intervjuet og korrespondert med dansere som var aktive i miljøet fra 1950-tallet. På denne tiden var jeg selv barn, og har god dokumentasjon på disse årene. Samt en hukommelse som til stadighet blir trigget til å huske mer fra barndomstiden.

BERGEN DANSER –100 ÅR BLANT TRENINGS-OG TÅSPISSKO

Presentasjon av innholdet:

Jeg har tenkt å dele inn boken i to deler. Del 1 blir viet førkrigstiden mens del 2 tar for seg tiden etter.

Del 1 Førkrigstid

Innledning. Boken starter i år 1900 da søstrene Gadd startet sin danseskole i Vestre Torvgate 22. Gjennom innledningskapittelet gir jeg leserne informasjon om hva slags emner boken tar for seg.

1. Dans i Europa i det 20. århundre. Her går jeg inn på viktige ballettmiljøer og utviklingstrekk i dansen i Europa fra ca 1910 og utover. Særlig innen moderne ekspressiv dans med påvirkning fra Tyskland og USA. Samt fornyelsen innen klassisk ballett som fant sted i Frankrike der Ballett Russe slo seg ned. Også impulser fra England og Russland blir trukket inn her.

2. En danske ankommer byen. Om Ellen Hein – den danske ballettpedagogen og koreografen som fikk stor betydning for utviklingen av ballett i Bergen. Hun startet egen skole i 1928. Her forteller jeg om hennes årlige oppvisninger på DNS, og avisomtalen i etterkant. Hun virket også som koreograf på teatret fra 1933 i mange oppsetninger, og hun samarbeid med den kjente bergensregissøren Stein Bugge.

3 Ingen dans på roser. Om Erna Pettersen, som var min mor. Hun var en lovende danser og det største talentet til Ellen Hein. Boken tar også for seg hennes tid som aktiv danser på DNS, studiereise til Berlin i 1938, og hennes soloforestilling på DNS i 1946. I etterkrigstiden ble hverdagslivet delt mellom familie, profesjonell danser og pedagog.

4 Frkn Brynildsen – en institusjon i Bergen. Om Jessie og Solveig Brynildsens start som assistenter hos Søstrene Gadd, og om utviklingen av skolen deres. Også om oppvisninger og opptredener på DNS. Mange dansere startet sin utdanning på skolen deres, og vi følger noen av dem videre i karrieren. Også om Kari Bøe Kleivdal som ble medhjelper på 1930-tallet, og hennes videre pedagogiske løpebane. (Del 2)

5. Koreografen – en viktig rolle på teatret. Om koreografer fra bergensmiljøet, og deres arbeid på DNS. Ellen Hein, Solveig Brynildsen, Solveig Engelsgaard. Gunnar Gunero. Om danserne som deltok i forestillingene.

Del 2 Dansen tar nye veier

6 Entréer og sortier. Ellen Hein frkn. Brynildsen, Marcella Eriksen, Kari Bøe Kleivdal, Berit Scelderup, Anne Lise Frønsdal.

7. To jubileer og en Cavalcade. Ellen Hein og hennes mange lovende elever. Hennes oppvisninger på DNS med ca. 150 medvirkende. Hennes jubileer og hennes kavalkade-avslutning i 1961. Om hennes samarbeid med DNS, og i sær om hennes samarbeid med den kjente bergensregissøren Stein Bugge.

8 Marcella Eriksen- kunstneren og pedagogen, hennes dansekariere i inn- og utland, og tid som koreograf ved DNS, samt undervisningen og oppvisninger.

9 Institusjonene – tradisjon og fornyelse. Musikalene overtar for operettene. Nye danseformer som jazzballett og step blir viktig. Dansere som deltok i forestillingene.

Festspillene etableres i Bergen, og dansemiljøet i byen blir viktig som utøvere i de første årene. Festspillballetten etableres, men varer kun i tre sesonger. Interessen for dans styrkes i Bergen, og bereder grunnen for landets eneste samtidansensemble, Carte Blanche mer enn 30 år etter. Det settes også fokus på de populære studentrevyene, som overtok revymarkedet etter at DNS sluttet med sine sommerrevyer. Ledelsen var ved Gunnar Gunero og Monrad Misje.

10 Tre herrer med sans for ballett. Om Erling Sunde fra Salhus, som Via Royal Ballet i London endte opp som professor i dans i California. Monrad Misje fra Laksevåg som var bestekammerat med skuespilleren Lothar Lindtner, som dro fra byen som 15-åring og begynte i lære på Chat Noir hos Lalla og Carsten Carlsen. Senere ansatt hos Ernst Rolf. Etter mange år i Oslo kom han tilbake til Bergen og virket her som koreograf og danser på DNS. Fredrik Rütter som ble solodanser på Operaballetten og senere leder for Carte Blanche.

11 Kulturlivet utenom institusjonene Om Bergens første dansekompani, Fri Ballett, og Riss dansekompani. Også om etableringen av Bergen Dansesenter. Og eliteundervisningen på Bergen Kulturskole. De som dro ut i verden, og de som dro til Oslo for å skaffe seg et levebrød. Stor interesse for dans i Bergen, men ikke noe fast dansekompani i byen før Carte Blanche etablerer seg her, men det er en annen historie. Også BIT er nevnt med sin satsing på Oktoberdans.

11 Nye tider. Om Hilde Sol Erdal og hennes virke som koreograf og regissør i Bergen. Om framveksten av nye privatteatre. Om hennes karriere på DNS, Hordaland Teater, og hennes ballettundervisning under samme tak som Carte Blanche. Og hennes posisjon i opprettelsen av Fargespill.

Tidshorisont

Første del av boken er skrevet, bilder er valgt ut, og bildetekstene er også på plass. Andre del av boken påbegynnes i juni, og jeg regner med å være ferdig med skriveprosessen i januar/februar 2017. Håper og ønsket er å få boken utgitt våren 2017.

Annicke Gill Haukås